

Gurre

Gurre Slot og området omkring slottet er en landskabelig perle og et pragtfuldt udflugtsmål.

af bibliotekar Thomas Larsen

Slottet i dag

Vor viden om slottets lange og spændende historie blev forøget i 2000 og 2001. Nye udgravninger og undersøgelser viste, at der i middelalderen var adskillige store bygninger uden for den bevarede ringmur. Fundamentet til en meget stor bygning ses nu markeret i terrænet. Der er sat informationstavler op, som fortæller om de seneste udgravninger.

Sagnet om Valdemar Atterdag

Der er et rigt sagnstof knyttet til Gurre og slottet. Sagnet fortæller, at Valdemar Atterdag holdt så meget af Gurre, at han i overmod udtalte, at han godt ville give afkald på Himmeriget, hvis han blot fik lov at beholde Gurre. På denne måde fik Valdemar gjort mægtig flot turistreklame for Gurre; men ifølge sagnet blev han straffet af Gud for sit overmod. Som straf må han ride på jagt ved slottet hver nat med sit vilde jagtselskab.

Der kan ligge en kerne af historisk realitet bag sagnet. Vi ved, at Valdemar Atterdag opholdt sig meget på slottet. Forbindelsen mellem kongen og Gurre fremgår af adskillige dokumenter. Vi ved også, at Valdemar døde på Gurre 24. oktober 1375. At kongen har dyrket jagt på stedet er meget sandsynligt.

Beretningen om kongens overmod over for Gud kan måske være en afspejling af reelle konflikter mellem kongen og kirken. I den ældste optegnelse af sagnet berettes det, at kongen tvangsudså kunke, fra det nærliggende Esrum Kloster, som arbejdsfolk til byggeriet på Gurre - til Esrum abbedens store misfornøjelse. Den beretning afspejler måske en reel forskydning i magtforholdet mellem kongen og klosteret.

Elskerinden Tove

Til sagnstoffet om Gurre og Valdemar Atterdag hører også sagnene om Valdemars lidenskabelige kærlighed til elskerinden Tove. Kongens betagelse af Tove skyldes en tryllering, som Tove har. Efter Toves død havner ringen på bunden af Gurre Sø, og herefter er Valdemar for evigt bundet til Gurre. Disse sagn har optaget stof fra folkevisen om Valdemar og Tove.

I folkevisen lader Valdemars dronning Helvig i sin jalousi Tove låse inde i badstuen, så hun omkommer. Sagnene om Valdemar Atterdag og Tove rummer masser af godt stof til en middelalderkrimi, men ingen historisk realitet. Den Valdemar, som optræder i folkevisen, er ikke Valdemar Atterdag, men Valdemar den Store, som levede næsten 200 år tidligere.

Romantikens digtere

- har været flittige brugere af sagnstoffet om Gurre. De har på forskellig måde måttet forholde sig til den kendsgerning, at sagnet om kongen og Tove er en historie om kongens ægteskabelige utroskab.

Oehlschlägers digtsamling "Fyensreisen" fra 1835 indeholder digtet "Valdemar Atterdags Grav". Digtet forsvare kongen - ... han var ei ond, men svag. Hans forhold til Tove beskrives som helt selvforglemmende forelskelse. Dronningen omtales slet ikke. Digtet er ikke et af Oehlschlägers kendteste. Det er meget lidt læst, selvom det nok er et meget typisk udtryk for romantisk natur- og historieopfattelse.

Fra højskolesangbogen kendes B. S. Ingemanns "Paa Sjølund's fagre Sletter". Sangbogens version er stærkt forkortet i forhold til det oprindelige digt "Kong Val-

*Fra udgravningerne i Gurre 2000/2001 - Felt R 055.
Dette foto samt fotografiet side 6: Torben Bill-Jessen*

demars Jagt" fra 1816. Digtet nævner ikke Tove, men skildrer Valdemar som en mand, hvis glæde ved det jordiske bringer ham i konflikt med kirken.

Carsten Hauchs "Valdemar Atterdag" fra 1861 er en hel versroman, som med stor dramatik skildrer både kongens forhold til Tove og hans konflikt med kirken. Ingemann og Hauch er fine digtere, og man kan stadig glæde sig over deres verskunst. Hauchs "Valdemar Atterdag" har en del af spændingsromanens træk. At læse en spændingsroman på vers er en uvant oplevelse; men umagen værd.

H. C. Andersens "Gurre" fra 1842 er et landskabsdigt, hvor historien om Valdemar og Tove indgår som element i landskabs-skildringen. Digtet er nok mere kendt som "Hvor Nilen vander ægypterens jord".

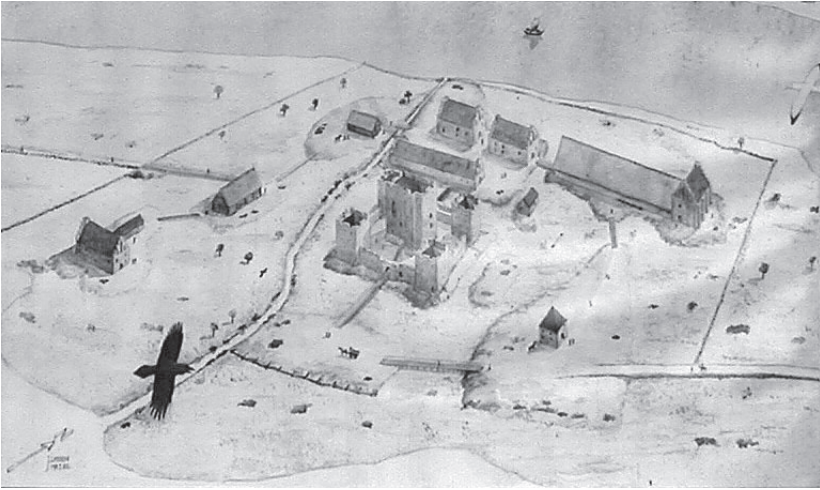
Christian Winthers digt "Kong Volmer paa Reisen" fra 1851 skildrer kongens ridt om natten, men ikke som dystert genfærd. Her er

det den levende konge, som rider om natten for at komme tidligt frem til Gurre og Tove. Som han nærmer sig Gurre og pigen, bryder dagen frem, og naturen vågner.

J. P. Jacobsens "Gurre-sange" indeholder ikke megen ydre dramatik; men der er voldsomme følelser på spil i digtene. Disse digte er kemisk rensset for fordømmelse af kongens illegitime forhold til Tove. Her er det Gud, der er på anklagebænken. "Gurre-sange" blev færdiggjort i 1869, men først udgivet i 1886 efter Jacobsens død. Digtene har haft stor gennemslagskraft, og er oversat til mange sprog. J. P. Jacobsen har sat Gurre på verdenskortet.

Nyere tid

Senere digtere har forholdt sig humoristisk til sagnstoffet. P. Sørensen Fugholm (alias Per Barfoed) har skrevet en række digte, hvor han veloplagt radbrækker det danske sprog: Et af dem hedder "Mit Gurre". Det

Forslag til rekonstruktion af borganlægget i Gurre i senmiddelalderen. tegningen af hovedborgen og de udgravede bygninger på forborgen er baseret på relativ sikre data. De øvrige bygninger er derimod frit genskabt på de kunstigt skabte holme, som koteopmålingen kan påvise.

Tegning Jesper Lassen. Her gengivet efter: Gurre slot. Kongeborg og sagnskat. 2003

indgår i hans ”Samlede digte 1923 - 1939” fra 1939. Fugholms Gurre ligger i Brønshøj med udsigt over Utterslev Mose, og digtet skildrer en lidt indeklemmt parcelhusidyl.

Et af Halfdan Rasmussens ”Tosserier” fra 1953 hedder ”Noget om kongelig elskov”. Digteren skal mødes med sin elskede Nanette ved borgruinen. Hun lader vente på sig, og det får ham til at gennemleve alle Kong Valdemars kvaler

*Men her kommer ingen Nanette,
så det er den rene ruin.*

Men pludselig dukker hun op; og så fyldes digteren af kongelig glæde :

*Der rider en konge ved Gurre.
En drot tar sin lykke på borg.*

Digtet er sat i musik af Mogens Jermiin Nissen, og kom med i tosserisangbogen ”Noget om...” fra 1966. I samme samling finder man ”Noget om kronologi”. Her er digteren gået på kro, og er blevet så fuld, at han kommer op at skændes med sin egen skygge. De forsones dog, og sammen vender de interessen mod kroværtens kønne datter, der bliver til Kleo-patra fra Gurre.

Et af Frank Jægers kendteste digte er ”Kirsten og vejen fra Gurre”. Det står i hans første digtsamling ”Dydige digte” fra 1948. Senere er det sat i Musik af Tony Vejslev, og indgår i samlingen ”19 jægersviser” fra 1953.

Digtet er drilagtigt. Når man støder på Gurre i titlen, drives man som læser til at lede efter mere om Gurre i digtet; men man leder forgæves. Gurre nævnes kun i titlen, og vejen i digtet går netop fra Gurre. Men digtet er meget smukt. Det bevæger sig erindrende og sansende gennem det våde, Nordsjællandske efterårslandskab, og lokale stednavne føjes

ind i de rimede linier. I digtet tales der om at komme alt for nær på noget, og der tales om længsel. Om digtets fortabt-forelskede efterårsstemning har noget med Gurre og sagnene at gøre, er ikke til at vide

*Dit blik fik gule marker med sig hjem.
Nu ejer du en længsel efter dem.*

Romantiske komedier

Sagnene har også givet stof til flere sceneværker. Johan Ludvig Heibergs romantiske

komedie ”Syvsoverdag” blev opført på Det Kongelige Teater i 1840, og positivt modtaget.

Holger Drachmanns drama ”Gurre” er skrevet under et ophold på Maria-nelund Kro. Det blev opført på Det Kongelige Teater i 1901, og også positivt modtaget.

Lyrikerens Ludvig Holstein udgav 1898 læsedramaet ”Tove. Et Kærlighedsdrama i fem Akter”. Det blev sat på scenen på Dagmar-teatret i 1908, nu med titlen ”Tove. Et Sommersagn i 5 Akter” og med musik af Carl Nielsen. Sceneopførelsen fik ikke nær samme positive modtagelse som læsedramaet. I 1941 blev stykket udsendt som radiohørespil.

Mere om Gurre Slot

Hvis man vil have mere at vide om Gurre Slot, så er Lone Hvass, vores guide på turen den 3. oktober, medforfatter på den meget interessante bog ”Gurre slot : kongeborg og sagskat”, som udkom i 2003.

Bogen sammenfatter den eksisterende viden om slottet, og gør udførligt rede for de seneste udgravninger. Der er afsnit om bygningshistorien og de arkæologiske fund, om livet på slottet og om slottet som administrationscentrum. Også sagnstoffet og litteraturen og musikken omkring slottet bliver beskrevet. Bogen er smukt illustreret og særdeles grundig. Endog udtrykket ”Kong Valdemars r...” forsøger bogen at give en forklaring på.

Artiklen er med få ændringer gengivet efter Helsingør Kommunes Bibliotekers online tidsskrift Tekst, lyd & billede, oktober 2004. www.helsbib.dk/tilbud/tekst_lyd_billede